

De bedste ting i livet er gratis

Passer vi på drikkevandet, på fuglene, på bierne, på jorden, selvom det ikke umiddelbart har nogen konsekvens for os selv, hvis vi ikke gør? Og hvad er det lige vi skal med naturen – er vi afhængige af den?

Kronik

Af MARIE TRYDEMAN KNUDSEN

Nede i dalen kan vi nu skimte søen mellem fjeldene, hvor vi har tænkt os at slå teltet op for natten. Det er et utroligt syn. Den eneste lyd man kan høre er klokkerne på fårene, der går og græsser. Vi håber på, at vi ved søen kan finde en frisk kilde med drikkevand. Hvis vi skal bo ved søen i flere nætter er det vigtigt, at vi ikke vasker op eller bader i det vand, vi skal drikke. Det har irriterende konsekvenser for os selv, hvis vi sviner drikkevandet til. Herude i Norges fjelde er vi virkelig afhængig af naturen – og afhængig af at naturen har sørget for at rense vandet.

Når vi kommer hjem til København igen, behøver vi ikke mere bekymre os om drikkevandet. Vi kan købe maden i butikkerne, få rent vand fra vandhanen, smide affaldet i skraldespanden og skylle ud i toiletet – uden at bekymre os om hvor tingene kommer fra, eller hvor de forsvinder hen... Det er der andre, der tager sig af. Om vi bruger det ene eller det andet vaskpulver eller rengøringsmiddel er kun op til vores egen samvittighed. Det har ikke nogen umiddelbar konsekvens for os selv.

Men hvad betyder det egentligt, at vi som mennesker i det 21. århundredes informations-samfund lever fjernt fra naturens 'konsekvenspædagogik'? Passer vi på drikkevandet, på fuglene, på bierne, på jorden, selvom det ikke umiddelbart har nogen konse-

kvens for os selv, hvis vi ikke gør? Og hvad er det lige vi skal med naturen – er vi afhængige af den?

En måde at finde ud af, om vi har brug for naturen er ved at lave et lille tankeeksperiment, hvor vi forestiller os et land uden natur... Det kan være lidt svært at forestille sig her på Jorden, men Månen kunne være et billede på et land uden natur. Hvis vi så forestiller os, at vi skulle etablere et lykkeligt liv på Månen – hvad ville vi så tage med i vores rumskib? Vores bedste venner og familie, vores mest værdsatte ejendele. Hvad med lidt træer, blomster og fugle...? Nej, der ville hurtigt blive fyldt op i rumskibet. Nå, ja – så skal man også lige huske noget mad – og vand... Vi skulle bruge nogle planter og dyr til at spise og noget rent drikkevand. Når vi har spist og drukket det, vi har taget med – skal vi skaffe noget nyt, men hvorfra?

Mad og natur er to tæt sammenbundne begreber. Vi producerer jo netop vores mad ude i landskabet – ude på markerne. Ikke på en fabrik, men der hvor kornet kan vokse og kærerne kan græsse. Vi producerer maden ude i naturen, fordi vi derude kan få en masse gratis ting, som man ikke kan få i en fabriksfabrik. Der er jord med næringsstoffer og små organismer i, der kan levere gødning til vores planter, give fodfæste til rødderne og rense vandet mens det siver ned; der er insekter, der kan bestøve vores afgrøder og æde nogle skadedyr; der er organismer, der nedbryder planteresterne/affaldet og laver det om til frugtbar jord o.s.v. Oven i disse grundlæggende behov kommer selvfølgelig det i naturen, der påvirker vores sanser. Det kan f.eks. være træer, fuglefløjt og blomster, der skaber kemiske reaktioner i hovedet på os og får nogle af os til at føle os godt tilpas og måske endda lykkelige. Hvis det var muligt at tage patent på nogle af disse ydelser f.eks. omdannelse af næringsstoffer til planter eller planterester til jord – ville prisen være meget høj. Hvis vi kommer til at ødelægge en af disse ydelser kan det komme til at koste penge – enten fordi vi skal købe det fra nabolande (f.eks. rent drikkevand) eller fordi

TANKEEKSPERIMENT – En måde at finde ud af, om vi har brug for naturen er ved at forestille os et land uden natur

Foto: Jan Djønner/BAM

vi skal erstatte det med teknologiske tiltag, hvilket højst sandsynligt ikke vil være muligt. Disse ydelser fra 'naturen' eller 'økosystemerne' er, hvad nogle har valgt at kalde 'økosystem-ydelser', for på den måde at gøre opmærksom på de gratis og oftest livsnødvendige ydelser, vi får fra økosystemerne.

Når disse ydelser fra naturen er så vigtige, hvad gør vi så for at forvalte dem? Er det vi gør nu godt nok? Eller skal vi tage bedre vare på dem? Svaret afhænger af om man ser 'økosystemerne' eller 'naturen' som meget modstandsdygtige og i stand til at vende tilbage i balance, hvis de udsættes for påvirkninger, eller som mere sårbar? Landmænd har i årtusinder kæmpet mod naturens egen evne til at reetablere sig og successivt springe i skov, hvis landet lades urørt. Hvert år kommer der ukrudt i markerne, selvom der er blevet sprøjtet med herbicider de sidste 20 år. Hvis landmænd anser økosystemerne som modstandsdygtige, er det altså ikke underligt. Alligevel har man kunne se en vis ændring i landbrugslandskabet i de seneste år. Pesticidrester er blevet fundet i drikkevandet, antallet af fugle og insekter i det åbne land er gået tilbage og mængden af organisk stof i jorden er blevet reduceret. Måske betyder det ikke noget? Måske gør det...? Måske er økosystemerne ikke så modstandsdygtige som antaget? Hvad kan man gøre for

at tage større hensyn til de gratis ydelser vi får?

Det er muligt at tage større hensyn til økosystemerne f.eks. ved at afstå fra at benytte pesticider, der forurener drikkevandet og reducerer mængden af insekter og fugle, og udelukkende benytte organisk gødning, der fremmer mikroorganismene i jorden, frem for kunstgødning. Ulempen er dog, at fødevarerne nødvendigvis vil koste noget mere som f.eks. de økologiske fødevarer. Så længe der er billige fødevarer, vil det dog være svært for os mennesker at handle ud fra vores fornuft og ikke vores umiddelbare drift til at gå efter det, der kræver mindst ressourcer – altså det billigste. Ved køb af en dyr bil eller et dyrt hus er der en umiddelbar reaktion på vores handling, der belønner os for vores handlemanér f.eks. i form af prestige. Denne mekanisme virker ikke på samme måde ved køb af fødevarer, der omsættes hurtigt og hvor emballagen smides væk med det samme. En måde at omgås problemet er at skabe win-win situationer – eller på biologisk sprog – en symbiose. Man kan godt yde noget mere, hvis man får noget til gengæld. Det danske firma Aarstiderne har eksempelvis benyttet sig af dette princip ved at sælge økologiske fødevarer leveret til døren. På den måde sælges økologiske fødevarer, mod at forbrugeren til gengæld får leveret produkterne direkte til døren. Hvis man kan finde ud af at skabe

en situation, der 'belønner' os forbrugere for at følge vores samvittighed f.eks. i form af en oplevelse, prestige, tid eller andre ting som vi efterspørger i tiden, kunne man måske nå langt.

Forskerne og landmændene arbejder på at finde løsninger på en mere bæredygtig fødevarerproduktion, men vi er alle involveret i landbruget. »Hvis du spiser, er du involveret i landbrug«. Med hver eneste handling er vi med til at styre udviklingen i en vis retning. Økologisk jordbrug handler ikke kun om at undgå pesticidrester og reducere tilsætningsstofferne i maden, samtidig med at maden potentielt er sundere og ikke genmodificeret. Det handler også om at give de dyr vi spiser ordentlige forhold, øge sandsynligheden for at vi kan få rent drikkevand fremover, opretholde jordens frugtbarhed, bevare vores kulturlandskab med den æstetik og alle de arter det indbefatter, som vi måske får brug for på et senere tidspunkt til medicin, plantebeskyttelse, nye afgrøder etc. Jeg tror på, at udviklingen går i den retning – alt andet ville være dumt. Der er ikke nogen grund til at svine sin egen rede til, når landmændene oven i købet får så lidt for fødevarerne. Når man samtidig ser på en industri som vindmølleindustrien, der har benyttet sig af Danmarks image som førende på miljøområdet – og samtidig skabt en god forretning – er det ba-

re sund fornuft. Jeg mener, at vi skal søge den gyldne middelvej og tænke helhedsorienteret, så vi optimerer vores samfund både ud fra økonomiske, sociale og miljømæssige hensyn. Det er der vist ikke mange, der kan være uenige i, men spørgsmålet er, hvem der skal tage ansvaret? Er det den trætte familiefar, der efter en lang dag skal tage ansvaret og vurdere om maden er blevet produceret på en ordentlig måde, dyrene har haft et ordentligt liv og drikkevandet ikke er blevet bragt i fare – når han står i supermarkedet kl. fem med et skrigende barn på armen? Hvem sætter grænserne for, hvad vi kan tillade os at gøre og hvad der er bæredygtigt på længere sigt? Er det op til den enkelte forbrugers eller producents samvittighed? Det kan være foruroligende, hvis de valg, vi tager i butikkerne, har vidtrækkende konsekvenser, som vi ikke er opmærksomme på eller har viden om? Ville det ikke være mere fornuftigt, hvis politikerne satte grænserne og regulerede produktionen, så dyrevelfærd og miljø er naturlige hensyn? Konsekvenserne kunne være, at vi får genskabt Danmarks image som førende på miljøområdet, til gavn for eksporten, og samtidig får en mere bæredygtig udnyttelse af naturressourcerne på længere sigt?

■ Cand.agro. Marie Trydeman. Knudsen er forskningsassistent ved Forskningscenter Risø